

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Туляков Вячеслав Олексійович ЖЕРТВИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	349
Мирошніченко Наталія Анатоліївна СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ	353
Коломієць Юлія Юріївна НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ	356
Полянський Євген Юрійович ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	358
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	360
Агапова Каріна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ	362
Берш Анастасія Яковлівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ	364
Бойченко Віталій Петрович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ	365
Горбачова Ірина Михайлівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ ЗА КК УКРАЇНИ	367
Гуменюк Віталій Васильович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, ПРИМИРЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО, ДІЯЛЬНОГО КАЯТТЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ НІМЕЧЧИНИ	370
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	372
Колодін Денис Олексійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ВИБОРЧУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	375
Тавлуй Олена Вікторівна ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	376
Тимофєєва Лілія Юріївна НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	378
Хильченко Анастасія Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Хімченко Світлана Анатоліївна ЗАХИСТ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	383
Чугуніков Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	385
Камінський Петро Валерійович ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	389
Павлова Олександра Сергіївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ І ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	391
Кулик Анастасія Валеріївна ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНИМ ПОСЯГАННЯМ ...	394
Малишева Марина Валеріївна НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДОСЛІД» ТА «ЕКСПЕРИМЕНТ» ЯК ПРИЧИНА ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	396
Мустафаєва Анна Іванівна КІБЕРБЕЗПЕКА ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ	399
Нековаль Єгор Ігорович ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРН.	400
Поліщук Яна Романівна ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Для зміцнення національної безпеки України, забезпечення боєготовності та боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань, у яких передбачено військову службу, вирішальне значення має реалізація основних прав і свобод військовослужбовців, однією з форм якої є захист порушених прав. До числа найважливіших прав військовослужбовців належать право на військову честь і військову гідність. Соціально-моральні цінності «військова честь» і «військова гідність» мають пріоритетне значення не тільки для самих військовослужбовців, а й для Збройних Сил загалом.

У системі соціально-моральних цінностей військовослужбовців Збройних Сил України військова честь і військова гідність посідають одне з провідних місць. Водночас, особливо під час дії воєнного стану, досить поширеними стали кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганнями на особисті немайнові права і свободи військовослужбовців, особливо це стосується військовослужбовців, які перебувають у полоні.

Конституція України визнає найвищою соціальною цінністю в Україні визнається людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека (ст. 3) [1]. Визначальними документами нормативно-правового закріплення фізичної особи у праві на честь і гідність є міжнародні акти, ратифіковані Україною, до яких, серед іншого, відносяться Загальна декларація прав людини, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (12 серпня 1949 р.), Конвенція про захист прав і основних свобод людини» (04 листопада 1950 р.), Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями» (30 серпня 1955 р.), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання» (10 грудня 1984 р.) та ін.

Згідно Конституції України та Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», здійснення військової служби – це не будь-які завдання і функції держави, а «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості» [1; 2]. З цього приводу слушно зауважує М. О. Левицький, що «честь та гідність для військовослужбовця означає його чисту совість, повагу, благородні поступки, великі справи, відвагу, здатність віддати життя за Вітчизну та її народ» [3, с. 82].

Категорія «честь» може означати комплексне поняття, що включає засновану на моральних та інших соціально значущих якостях особистості її громадську оцінку і самооцінку, спрямовану на підтримання соціального статусу особистості. У свою чергу, категорія «гідність» у своєму загальному значенні передбачає відображення в індивідуальній, груповій і суспільній свідомості цінності суб'єкта соціальних відносин, зумовлене його соціально значущими властивостями та якостями. Людська гідність як етична категорія – це відображення в суспільній та індивідуальній свідомості абсолютної, безумовної та рівної цінності будь-якої людини в єдності її біологічної та соціальної сутності.

Правовий зміст категорії «честь» містить у собі право людини (фізичної особи) на позитивну оцінку (визнання) її моральних та інших соціально значущих якостей з боку інших осіб, суспільства і держави. Категорія «гідність людини» з позиції юриспруденції – це заснована на єдності біологічної та соціальної сутності людини її невід'ємна властивість, яка передбачає абсолютну, безумовну і рівну з іншими людьми цінність.

Військова честь як етична категорія означає зумовлене особливостями військової діяльності та військовими традиціями комплексне поняття, що включає суспільну оцінку та самооцінку моральних та інших соціально значущих якостей особистості військовослужбовця, що

забезпечує виконання ним обов'язків військової служби, а також підтримання його соціального статусу та статусу військової організації суспільства.

Військова гідність є одним із видів професійної гідності та означає зумовлене особливостями військової діяльності відображення в індивідуальній, суспільній і груповій свідомості професійної групи військовослужбовців (військової корпорації) соціальної значущості останньої, а також соціальної значущості її членів – військовослужбовців, які здійснюють військову діяльність. У правовому відношенні категорія військова честь – це право військовослужбовця на позитивну оцінку його моральних та інших соціально значущих військових якостей з боку інших осіб, суспільства і держави

Військово-кримінальне законодавство більшості держав передбачає відповідальність за суспільно небезпечні посягання на честь і гідність військовослужбовців. Не є винятком у цьому відношенні і кримінальне законодавство України. Водночас чинне кримінальне законодавство не завжди дає змогу ефективно протидіяти таким посяганням.

Кримінальними правопорушення проти честі та гідності військовослужбовців є суспільно небезпечні умисні дії осіб, спрямовані на приниження честі та гідності військовослужбовців, які виконують обов'язки військової служби, або здійснені у зв'язку з виконанням ними цих обов'язків, заборонені кримінальним законом під загрозою покарання. Такими, що принижують честь і гідність особи, є будь-які дії інших осіб, пов'язані з необґрунтованою (такою, що не відповідає дійсності) негативною оцінкою її моральних та інших соціально значущих якостей.

На сучасному етапі розвитку національного законодавства за порушення права військовослужбовців на честь і гідність передбачено кримінальну, адміністративну, а також цивільно-правову відповідальність. Так, за погане поведіння з військовополоненими передбачено кримінальну відповідальність в порядку ст. 434 КК України.

У випадку неналежного відношення командира до своїх підлеглих, яке супроводжується приниженням честі та гідності військовослужбовців, зокрема й пов'язаного з жорстоким поведінням, такі дії командира можуть бути кваліфіковано за ст. 424 КК України.

Слід звернути увагу, що військова дисципліна зобов'язує кожного військовослужбовця поводитися з гідністю та честю, не допускати самому і стримувати інших від негідних вчинків (п. 4); командир заборонено: принижувати гідність підлеглого під час накладення дисциплінарного стягнення (п. 87); зривати погони, зрізати нашивки та вчиняти інші дії, що принижують гідність військовослужбовця (п. 87) [4].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 03.03.2022 р. № 2110-IX, який набрав чинності 07.03.2022 р. КК України доповнено статтею 435-1 КК України «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю», яку розміщено у розділі XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» [5], згідно якої кримінально караним є образа честі і гідності, погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї (ч. 1 ст. 435-1 КК України) та виготовлення та поширення матеріалів, які містять образу честі і гідності, погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї (ч. 1 ст. 435-1 КК України).

Таким чином, за порушення права військовослужбовців на честь і гідність передбачено кримінальну, адміністративну, а також цивільно-правову відповідальність. Кримінальний закон наразі містить спеціальну норму, направлену на захист честі та гідності військовослужбовців – 435-1 КК України, що є безперечно значним кроком у контексті утверджен-

ня кримінально-правової охорони честі та гідності військовослужбовця як самостійного об'єкту такої охорони.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII (ред. від 23.06.2018 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
3. Левицький М. О. Право військовослужбовців на честь та гідність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2019. № 42, т. 1. С. 82–86.
4. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/551-14>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022 р. № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text>

Ключові слова: кримінальна відповідальність, військовослужбовець, честь та гідність, кримінальна охорона честі та гідності військовослужбовця, Збройні Сили України.

Keywords: criminal liability, serviceman, honor and dignity, criminal protection of honor and dignity of a serviceman, the Armed Forces of Ukraine.

Агапова Каріна Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, доктор філософії в галузі «Право»*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ

Проблема молодіжної злочинності стає особливо актуальною в умовах воєнного стану та сучасного глобалізованого суспільства, де спостерігається зростання розбіжностей між різними соціальними групами та збільшення потоків мігрантів із різних культур. У великих містах формуються зони соціальної дезінтеграції, які стають осередком молодіжної кримінальної активності. Соціальне відчуження, індивідуалізація та розпад соціальних зв'язків в суспільстві значно впливають на поширення кримінальних тенденцій серед молоді.

Неформальні молодіжні групи, які спрямовані на протиправні дії, починають зазвичай хуліганських дій, а з часом часто переходять до насильницьких агресивних діянь. Такі групи включають не менше п'яти осіб віком від 14 до 35 років зі спільними інтересами та субкультурою, і вони часто вчиняють кримінальні правопорушення насильницького характеру. Насильницькі кримінальні правопорушення, вчинені такими угрупованнями, завжди є більш небезпечними за інші види кримінальної діяльності через їхню тяжкість та спосіб вчинення, який відображає агресивність та безжальність.

В свою чергу, “під кримінальною агресією”, слід розуміти цілеспрямовану, деструктивну поведінку, яка виражається в певних діях, які мотивовані ворожістю та ненавистю до людей, суспільства і завдають шкоду життю, здоров'ю, честі та гідності, правам людини, викликають в неї психічний дискомфорт (тривогу, страх та інші), за що передбачена кримінальна відповідальність. Її основними ознаками є: відносна масовість та якісна відокремленість від інших видів злочинності за критеріями особливої жорстокості, брутальності, цинізму та кін-